

terram de qua factus es, quia spiritui non obedisti a quo factus es. Iste intellectus sanus atque catholicus præcipæ inde cognoscitur, quia non cogit mortibus implere terram viventium, terramque felicitum malis omnibus laboriosissimis et gravissimis, quæ homines in hoc corpore corruptibili patiuntur, et ea non ferendo ut moriantur urgentur.

Non enim potestis dicere, leniter homines in paradiso fuisse morituros, si nemo peccasset: quia et hoc contra vos est. Si enim tunc leniter moreretur, et nunc tam asperè moriuntur, per peccatum hominis mutata est humana natura: quod vos negantes, consequenter cogimini tales omnino mortes, quales non sunt, loco illius tantæ felicitatis et jucunditatis immittere; ac per hoc et innumerabilia genera morborum, tam gravia, tamque intolerabilia, ut eis homines compellantur in mortem. Quæ paradisi facies si vestras facies aliquo pudore perfundit atque confundit; qui non vultis confiteri nostram per peccatum mutari potuisse naturam, vestram potius mutare sententiam; et corpus mortuum propter peccatum cum Apostolo confitemini¹: dicite cum Ecclesia Dei: « A muliere initium factum est peccati, et propter illam » morimur omnes². » Agnoscite cum Ecclesia Dei, quia corpus corruptibile aggravat animam³. Non enim ante peccatum in paradiso tale erat corpus, ut illo anima gravaretur. Cantate cum Ecclesia Dei: « Homo vanitati similis factus est, dies ejus velut umbra prætereunt⁴. » Neque enim qui est ad similitudinem Dei factus, fieret nisi per peccatum similis vanitati, ut ætatum cursu et mortis incursu, velut umbra dies illius præterirent. Nolite luci serenissimæ veritatis nubila vestri erroris offun-

¹ Rom. viii, 10. — ² Eccli. xxiv, 82. — ³ Sap. ix, 15. — ⁴ Psal. cxliii, 4.

dere: paradisum Dei corda fidelium, quem debent amare, non debent amaricare. Quid enim vos offendit, obsecro, quid vos offendit ille memorabilis beatorum et quietorum locus, ut eum mortibus hominum, et per has malis omnibus quibus abundare cernimus angustias necessitatesque morientium, oculis clausis, fronte impudentissima, mente pertinacissima, lingua loquacissima, velitis implere; ne cogamini confiteri in has miserias, quibus videtis refertum genus humanum a vagitibus parvulorum usque ad anhelitus decrepitorum, per peccatum maximum primi hominis humanam corruisse naturam? et quia injustum esse respicitis parentum in posteros sine culpa transire pœnam, transisse concedatis et culpam.

Maximam quippe culpam primi hominis extitisse, quam tu propterea, quantum potuisti, extenuare conatus es, ne propter illam crederetur natura humana potuisse mutari: ergo illam culpam maximam fuisse, non solum per ipsas miserias generis humani, quæ ab infantium cunabulis incipiunt, verumetiam per te ipsum probo. Et tu enim in secundo tui hujus operis libro maximam formam peccati in primo homine posuisti¹, ut e contrario maxima forma justitiæ commendaretur in Christo; quod te dixisse mihi videris oblitus: nam si memor fuisses, nunquam profecto peccatum Adæ tam loquaciter minuere nitereris. Ego autem maximum illud peccatum fuisse, pœnæ ipsius granditate demonstro: non enim est major, quam ut de paradiso projiceretur, et a ligno vitæ separaretur ne viveret in æternum: additis etiam hujus angoribus vitæ, ut dies ejus et in laboribus gement, et sicut umbra transirent. Enimvero hæreditaria ipsa generis humani, ab infantibus usque ad senes, calamitas testis est; quæ miseriæ non haberent conditionem sup-

¹ Lib. 2. n. 189 et 190.

plicii, nisi traherentur contagione peccati. De qua contagione nobiscum pertinaciter pugnas, et ne ista credatur, et ipsum peccatum primi hominis, et supplicium ejus extenuas, et dolores, labores, et mortes in paradysum introducere impudentissima et impiissima contentione conaris.

Dicis etiam: « Si propter hoc maledicitur terræ, ut ille qui peccaverat affligatur, nec tamen ibi iniquitas, ubi maledictio continetur; cur non ea conditione etiam, si quid ærumnarum naturæ nostræ post peccatum primi hominis doceretur illatum, sequeretur tamen non ideo miseros esse nascendos¹, ut rei convincerentur; sed ut commemoratione peccati primi afflicto succedanea, his quos reos non fecerat, imitationis malæ indiceret cautionem? » Video quibus premaris angustiis. Miseras nascentium cogis confiteri, quoniam vim tibi facit rerum evidentia, quam præ oculis omnium constitutam negare non sineris: has autem miseras nascentium, etiam in paradiso futuras fuisse, si nemo peccasset, vis quidem asserere; sed cernis te hominibus quaecumque cor habentibus, id persuadere non posse. Remanet igitur, ut propter peccatum primi hominis genus humanum fatearis miserum effectum: sed hoc absolute dicere formidans: « Si quid ærumnarum, inquis, naturæ nostræ post peccatum primi hominis doceretur illatum. » Quid est, « Si quid doceretur? » Ita-ne vero res manifestissima, quam tu quoque jam sentire compelleris, non docetur? An eo redeundum est, unde per hæc verba sensim fugere meditaris; intelligens quam intolerabili absurditate credatur, nascentium miseras etiam in paradiso futuras fuisse, si nemo peccasset? Quod si dicere horrescis, quoniam re vera vehementer horrendum est: cur dicis, « Etiam si

¹ Julianus supra, nascentes.

doceretur; » cum sine ulla dubitatione doceatur, non aliquid ærumnarum, sed omnes ærumnas nascentium post peccatum primi hominis, imo propter peccatum primi hominis, nostræ illatas esse naturæ?

Sed, « Non, inquis, ideo sunt miseri nascentes, ut esse rei convincantur. » Nec ego dico: Ideo miseri sunt nascentes, ut convincantur rei: sed dico potius: Ideo convincuntur rei esse, quoniam sunt miseri. Justus est enim Deus, quod assidue contra te dicis, et nescis: justus est, inquam, Deus; et ideo nascentes nec facere nec fieri sineret miseros, nisi nosset reos. Unde non aliter fides catholica intelligit quod ait Apostolus: « Per unum hominem peccatum intravit in mundum, et per peccatum mors, et ita in omnes homines pertransiit, in quo omnes peccaverunt¹. » Quod tu nolens referre ad originis nexum, detorquere conaris ad imitationis exemplum: ex quo fit, ut cum tibi dicitur: Cur ergo miseras generis humani in ipso incipientis ætatis exordio, innumeris et diversis malis suis protestantur infantes, qui nulla imitatione peccarunt? tanquam gravissima et inevitabili pressura stomachi, in hos vomitus erumpas, et dicas: Non quia rei sunt, ideo sunt miseri qui nascuntur; sed ut hac miseria commoniti, caveant peccatum primi hominis imitari. Sic enim putavi planius et explicatius esse dicendum, quod tu obscurius perplexiusque dixisti. Sed quomodolibet hoc dicas, quis non videat studio defendendæ opinionis tuæ omnino te attendere nolle quid dicas? Ideo ne fuerant, quaeso te, homines innocentes plectendi miseria, non quod ullum peccatum haberent, sed ut non haberent? Debit ergo et Eva prius fieri misera quam rea, ut miseria sua commoneretur non consentire serpenti. Debit et Adam prius puniri malo miseriæ, ne ad

¹ Rom. v, 12.

malum peccati seductæ consentiret uxori. Placet enim tibi, ut pœnis præcedentibus crimina caveantur, non ut sequentibus vindicentur; ac sic inverse, non quia peccatum est, sed ne peccetur, non reatus, sed innocentia puniatur. Corrige, obsecro, perversam, præposteramque sententiam: quia utique tunicam corrigeres, si te dextra in sinistra forte vestires. Hoc dixi, quoniam peccata, ne sequantur, suppliciis præcedentibus vis caveri; cum soleant et debeant suppliciis sequentibus peccata præcedentia vindicari.

Deinde dic nobis, quomodo calamitosos commoneamus infantes, ut intueantur miseriam suam, ne peccatum primi hominis imitentur; qui nec imitari quemquam, nec commoneri adhuc possunt. Maledicta enim terra, (unde ad hoc tuum deliramentum sumis exemplum, quia sic potuerunt nascentes effici miseri, ut caverent peccata gignentium, quamvis non ex eis trahant originale peccatum, quemadmodum terra maledicta est propter hominis pœnam; quamvis ipsa non habens culpam;) cur non attendis quia sicut non habet culpam, sic ex illa maledictione non habet pœnam; sed peccantis hominis, cum maledicatur terra, ipsa fit pœna? Nascentes autem cum miseri sunt, ipsi sentiunt miserias suas; ipsi nullum, sicut putatis, trahentes peccatum; immeritas, si hoc ita est, procul dubio sustinent pœnas; qui nec admoneri adhuc, ut dixi, aliquid possunt, nec peccatum primi hominis imitari, propter quod debeant admoneri. An expectandum est ut crescendo perveniant ad liberum arbitrium; quando sentiant admonentem, atque intuendo miseriam suam, culpam non imitentur alienam? Sed ubi ponimus tam multos, qui usque ad diem mortis suæ quis fuerit, vel utrum fuerit, vel quid admiserit Adam nesciunt? Ubi ponimus tam multos, qui prius moriuntur, quam perve-

niant ad ætatem, in qua sentiant commonentem? ubi ponimus eos, qui tam insulso ac fatuo nascuntur ingenio, ut nec grandes possint cum aliquo fructu tale aliquid admoneri? Nempe hi omnes tanta miseria sine ullo merito, sine ulla utilitate plectuntur. Ubi est justitia Dei? quam si cogitares, nunquam crederes sine ullo merito peccati originalis tam miseros esse nascentes. Sed quoniam cum conditione locutus es: non enim aisti, quoniam docetur; sed aisti: « Si quid doceretur ærumnarum post peccatum primi hominis nostræ illatum esse naturæ: » paratus es, ut arbitror, dicere, non docetur. Ac per hoc restat ut dicas, mala quæ videmus parvulos perpeti, etiam in paradiso futura fuisse, si nemo peccasset, ne propter peccatum primi hominis ea fatearis exorta. Ita cum hos nodos quæris evadere, et fieri ex nostris manibus labilis, contra paradisum stabis immobilis; cui sic es contrarius, ut ejus felicitati et quieti turbandæ, et dolores parturientium, et labores operantium, et jactationes ægrotantium, morbosque morientium, audacissimo ore et fronte perditissima immittas.

Sed in laude mortis magnum te putas aliquid invenisse quod diceres, « Prima scilicet occasione claruisse, malum non esse mortem, quod eam justus primus omnium dedicavit. » Ergo redde rationem, quomodo non haberet quam dedicaret justus, nisi hanc ædificaret injustus. Auctor quippe et effector mortis illius Cæin extitit, non Abel. Ille itaque dedicavit, qui fabricavit. Mors enim hominis boni, malum opus fuit hominis mali. Iste autem qui pro bono malum pertulit, non mortem, sed martyrium dedicavit, gerens ejus figuram, quem populus Judæorum tanquam malus frater carnalis occidit. Propterea itaque gloriosus Abel, non quia aliquid boni sumpsit a fratre, sed quia patienter pro justitia moriendo, malo

ejus usus est bene. Nam sicut bono legis male utendo prævaricatores puniuntur; ita contrario malo mortis bene utendo Martyres coronantur. Proinde si non dedignaris dicere, quod te cerno nescire, mors in morientibus omnibus mala est; in mortuis autem quibusdam mala, quibusdam bona. Hoc secuti sunt, qui de bono mortis laudabiles disputationes etiam litteris mandaverunt. Mors ergo justi Abelis habitantis in requie, non solum mala non est, verumetiam bona est. Tu autem in paradysum non bonorum mortuorum requiem, sed cruciatus morientium, ne bonorum ibi requies esset, intulisti. Aut si dicis, si nemo peccasset, in paradiso sine cruciatu homines morerentur: saltem quia extra paradysum non fere quisquam sine cruciatu moritur, tandem convictus atque contortus, in deterius commutatam peccato primi hominis humanam confitere naturam.

XXVIII. JUL. « Quid postremo de ipso serpente dicitur? Diabolum maledictione illa punitum, an hoc commune reptile animal opinaris: id est, illam sententiam quæ ait ad serpentem, « Maledictus tu ab omnibus peccoribus, et ab omnibus bestiis quæ sunt super terram, » super pectus et ventrem tuum ambulabis, et terram » manducabis omnibus diebus vitæ tuæ¹, » in diaboli supplicio, an bestię hujus quæ vernis caloribus educitur de cavernis, arbitraris impletam? Si in hujus serpentis, cujus species in corpus enode porrigitur, atque ob illius culpæ meritum dicas eam factam esse terrifigam; ergo et omnibus bestiis tradux iniquitatis incumbit, quam putas nisi per libidinem coëuntium non posse deduci: Fitque ut etiam serpentum libidinem, jamque inde irrationabilium animantium, asseras a diabolo fuisse plantatam, resectaque sententia Manichæi nobis carmen

¹ Gen. iii, 14.

inclangas. Sin autem quidquid ad serpentem dicitur, intelligibiliter in diabolo profitearis impletum; annues sine dubio, nec hoc quod ubi pro ultione profertur, indicium nunc reorum esse serpentum, nec diabolum terram edere corporaliter: sed et si tunc ministerium draconis arripuit, atque hoc quasi telum quo ad vulnerandum hominem usus fuerat, severitas postea paterna confregit; tamen peccatum in solius agentis voluntate resedissee. Cibos autem et spinas et sudores primo fuisse naturaliter instituta, post in aliquibus aucta judicialiter, ad nostram vero ætatem sine peccati illius admixtione¹ venisse; res tam apertæ sunt, ut longiore penitus assertionem non egeant.

AUG. Quid est, quod vipereas astutias tuas etiam de serpente contorques? Quis enim divini libri hæc verba, quæ commemorasti, congruenter intelligens, non videat in diabolum potius, qui serpente ad id quod voluit, ut potuit, usus est, quam in ipsum animal, qualecumque terrenum, illam prolatam fuisse sententiam? Sed quia non per se ipsum, per serpentem autem seductorias loquelas diabolus operatus est, ideo ad serpentem locutus est Deus, quod significandæ malitiæ diaboli conveniret, et natura hujus figura esset illius. Proinde quod dixit Deus serpenti, « Maledictus tu ab omnibus pecoribus, » et omnibus bestiis quæ sunt super terram; super pectus » et ventrem tuum ambulabis, et terram manducabis, » omnibus diebus vitæ tuæ, » et cætera, tanto intelliguntur, et exponuntur melius, quanto congruentius de diabolo accipiuntur. Sed quoniam secundum etiam rectam fidem, multis tamen modis de his disputari solet, nec ad causam nunc pertinet quid eorum magis eligam promere; satis est, ut tibi respondeam, diaboli natu-

¹ Forte adjunctione, ut manichæi causam multiviam esse viderent.

ram nequaquam ad connexionem successionemque propaginis pertinere, ubi peccati originalis quæstio vertitur. »

De spinis vero et sudore laborantis, quem impudenter affirmas, quod priusquam peccaretur, fuerint instituta, credo quod persuadeat legentibus superior nostra responsio. Vultis quippe facere talem paradysum, ut nulla ratione dicatur Dei esse, sed vestrum. Verumtamen, cum ante peccatum spinas dixeris institutas, in paradysum eas non ausus es introducere; imo expressisti eas ibi non fuisse: ubi tamen laborem ponere voluisti, cujus onus etsi non pungit, premit. Verumtamen, si et tibi placet spinas non congruere paradiso; ita-ne vero naturæ humanæ, ut ibi prius esset ubi spinæ non sunt, et nunc ibi sit ubi sunt, nulla beatitudinis in miseriam mutatione contingeret, aut sine ullo peccati merito contigisset? Cogat ergo vos agnoscere originale peccatum, tale saltem, quale non potuistis negare supplicium, si non injustum esse creditis Deum.

XXIX. JUL. « Tamen ne quid negligenter præterisse videamur, accipe aliud. Hunc parturitionum dolorem compertum est pro parientium corporibus viribusque variari. Barbarorum certe fœminæ, et pastorum, quæ exercitatione indurescunt, in mediis itineribus tanta facilitate pariunt, ut non intermisso viandi labore fœtus suos procurent, et statim vehant, quæ nihil pariendi difficultate marcentes, onera ventris ad humeros suos transferunt; et generaliter inopia vilium fœminarum, operam obstetricum non requirit: at e regione locupletes deliciis molliuntur, et quo plures habuerit quæque sollicitos, eo amplius et discit et gestit ægrescere, putatque se tantis egere, quantis abundas obsequiis. Maritorum sane divitum manus nunquam in sentibus ærum-

nam primi hominis experitur; quin imo fidentes copiis, indignum se putant momentum aliquod votis fertilitatis impendere, extra formidinem etiam famis possessionum dilatatione sistentes, mandant aliquoties, ut ait Poëta, Dejunge boves, dum tubera mittas¹. Si ergo et parientium dolor spectat ad instituta naturæ, quod et brutorum exemplo animalium, et sententiæ divinæ proprietate perdoctum est; si interceptio fructuum, et exortus spinarum inter cætera quidem creatus est, personis tamen quibusdam factus est densior et molestior; si postremo, ut difficultas ipsa parientis, ita etiam glebarum spinositas pro corporibus regionibusque variatur; postremo si perdurat ille angor post gratiam in visceribus fœminarum, hunc vero opulentorum luxuries penitus ignorat; si resolutio corporis propter quid secutura esset, expressum est, et artibus magis quam erroribus applicata: apparet hic quoque catholicorum veritati omnia consonare, nec quidquam vobis vel fœminas prodesse, vel spinas. »

AUG. Cum de pœna, quam Deus inflixit primis peccatoribus, disputares, sic jam dudum a muliere transieras, ut diceres, « Sufficiant ista de muliere. » Cur ergo non servasti fidem promissionis tuæ? Ecce post tam multa redis ad eam, ecce loquacitati tuæ non sufficiunt, quæ dixeras de muliere sufficiant. Sed nisi talis verbosus esses, unde octo libros, quos uni meo reddis, impleres? Sed dic quod tibi placet: ecce post promissam sufficientiam, abundantiam quoque tuam patienter audivimus. Cur enim perdas res tam bellas, quæ postea tibi in mentem venerunt? Quamvis et illud venire debuit, ut de libro tuo, qui complendus adhuc in manibus erat, tolleres quod dixeras, « Sufficiant ista de muliere: » ne tuæ pol-

¹ Juvenal. lib. 1. sat. 5. v. 119.

licitationi tam indecenter contrarius legeris. Sed perge, profer in medium, contra quam promisisti, quæ postea cogitasti. Dic parturitionum laborem pro parientium corporibus viribusque variari; atque ita describe barbaras rusticasque foeminas in facilitate pariendi, ut nec parturire videantur; ac per hoc non parvum dolorem in pariendo sentire, sed nullum. Quod si ita est, quid te adjuvat? nonne contra te ipsum loqueris, qui dolores istos ita naturales esse dixisti, ut sine illis Eva parere non posset, etiamsi in paradiso nulla iniquitate perpetrata persisteret. Numquid barbaras ac rusticas tuas illa prima muliere in hac re feliciores esse dicturus es, ut in his ærumnosis terris sine dolore pariant, quod in paradiso, si pareret illa, non posset? tanquam in istis natura sit mutata foeminea in melius quam fuerat instituta, plusque valuerit in ea mutanda humana exercitatio, quam in creanda divina operatio. Si vero in tuis verbis non vis intelligi sine doloribus parere feroces agrestesque mulieres, atque eis ita partum tolerabilem facilemque concedis, ut tamen eas cum pariunt, dolere fatearis; numquid ideo est nulla poena, quia minor est? Sive ergo minus doleant, cum pariunt istæ foeminæ, sive aliis foeminis æquales, vel earum etiam quibusdam majores dolores, comparata per exercitationem fortitudine, mirabiliter ferant, nec illo cruciatu fatigentur atque languescant; dolent tamen, et utique omnes dolentes, seu magis seu minus doleant, majores minoresve poenas, sed tamen poenas, sine ulla dubitatione patiuntur. Tu autem si te cogitares, non dico, Christianum, sed qualemcumque hominem; facilius nullum esse contenderes paradysum Dei, quam eum faceres tua sacrilega disputatione poenalem.

Eleganter sane divites viros ab hæreditario primi hominis labore defendis, ignorans, aut te scire dissimulans,

amarius laborare cogitationibus divites, quam operationibus pauperes. Nomine quippe sudoris generalem sacra Scriptura significavit laborem, a quo nullus hominum est immunis, cum alii laborant operibus duris, alii sollicitantibus curis. Ad eosdem labores pertinent etiam studia quorumque discentium. Et quæ parit hæc, nisi terra hæc, quam formator ejus, quando primum hominem condidit, non fecerat onerosam? Nunc vero, sicut scriptum est: « Corpus corruptibile aggravat animam, et » deprimat terrena inhabitatio sensum multa cogitantem; » et difficulter æstimamus quæ in terra sunt, et quæ in » conspectu sunt, invenimus cum labore¹. » Sive ergo utiles, sive inutiles quascumque doctrinas studeat homo discere, aggravante animam corruptibili corpore, necesse est laboret. Quocirca etiam sic ei terra ista spinas parit. Nec ab his spinis divites dicantur alieni præsertim quia spinas illas in Evangelio, quibus jacta semina ne ad fecunditatem perveniant, opprimuntur, curas esse hujus vitæ et sollicitudines divitiarum Deus magister exponit²; qui certe non solos pauperes, verumetiam divites vocat dicens: « Venite ad me omnes qui laboratis³. » Propter quid autem vocat, nisi quod paulo post dicit: « Et invenietis requiem animabus vestris. » Quando istud erit, nisi quando corruptio corporum, quæ nunc aggravat animas, non erit? Nunc vero laborant pauperes, laborant divites, laborant justus, laborant iniqui, laborant magni, laborant pusilli, a die exitus de ventre matris eorum, usque in diem sepulturæ in matrem omnium.

Tam quippe malignum est hoc sæculum, ut nisi exitum hinc fuerit, promissa requies nobis adesse non possit⁴: quamvis per prævaricationem primi hominis labor

¹ Sap. ix, 15. — ² Matth. xiii, 22. — ³ Id. xi, 8. — ⁴ Lupus Ferrar. in collect. quest. 2. de Lib. Arbit.

posteris ejus advenerit; tamen etiam reatu prævaricationis illius quem traximus jam soluto, ut fidei examen exerceatur, labor remanet ad certamen. Oportet enim nos certare cum vitiis, et in ipso certamine laborare, donec donetur nobis adversarium non habere. Quapropter ut boni præliatores perducantur ad præmia, supplicia vertuntur in prælia. Parvulorum quoque, soluto reatu originali, propterea labores manent, quamvis ex ipso reatu doceantur exorti; quia etiam sic Deo placuit fidem probare majorum, a quibus ei offeruntur ut regenerentur. Qualis et quanta fides esset rerum invisibilium, si invisibilis remuneratio continuo sequeretur; ac non potius dilata requie quæ promittitur, ageretur fidei negotium cum corde, non cum oculis; ac sic futurum sæculum, ubi nulli labores erunt, quod nondum videmus, et crederetur sincerius, et desiderabilius quæreretur? Ac per hoc Deus labores nostros, id est, poenas nostras ad utilitates nostras mirabili benignitate convertit. Hæc refellere cupiens inutiliter tu laboras: laboras enim pariendo spinas, non evellendo: nos autem laboramus ut spinas tuas, quantum donat Dominus, evellamus. Nisi forte ideo non laborare te jactas, quoniam tot libros magna ingenii facilitate conscribis, ac sicut illæ barbaræ ac rusticanae foetus suos, ita et tu sine difficultate spinas paris. Sed puto quod te de ingenii facilitate inaniter jactes; prorsus laboras: quomodo enim agis ut non labores, qui etiam conaris introducere in paradisum labores? Nam utique res ista quanto impossibilior probatur, tanto tuus labor et amplior et inanior invenitur.

XXX. JUL. « Haud sane impugnavero eos, qui autumant Adam, si dicto audiens extitisset, ad immortalitatem potuisse pro remuneratione transferri. Enoch quippe et Eliam translatos legimus, ne viderent mortem. Verum

aliud sunt instituta naturæ, aliud præmia obedientiæ. Non est enim tanti unius meritum, ut universa quæ naturaliter sunt instituta perturbet. Exercuisset se igitur in reliquis innata mortalitas, etiamsi primus ille in æternitatem a diuturnitate migrasset. Non inficiabili conjectura, sed certo res tenetur exemplo: siquidem Enoch filii, immortalitate parentis non potuerunt asseri a conditione moriendi. Nec illud forte putetur occurrere, quoniam si non peccatores; justi tamen omnes ad immortalitatem sine intercessu corporalis dissipationis evaderent: Siquidem Abel justorum primus, Noë, Abraham, Isaac, Jacob, et omnia Sanctorum agmina, tam in Novo quam in Vetere Testamento, et meritum suum virtutibus, et naturam morte docuerunt. Rem in absoluto positam Christi quoque confirmavit auctoritas. Nam cum ei Sadducæi quæstionem exemplo septinubæ mulieris intulissent, rogantes, si corporum excitatio crederetur, a quo marito esset potissimum vindicanda, respondit: « Erratis, nescientes Scripturas¹, neque Dei virtutem; in resurrectione enim neque nubent, neque uxores accipient, neque enim morientur. » Conscius operis sui, propter quid conjugia instituisset expressit, videlicet ut damna mortis foetura suppleret; statim autem cessatum¹ ire munificam foecunditatem, cum mors avara cessaverit. Si ergo, Christo teste qui condidit, fertilitas ob hoc creata est, ut cum fragilitate confligeret, et hæc conditio nuptiarum ante peccatum ordinata est; apparet quoque mortalitatem non ad prævaricationem spectare, sed ad naturam, ad quam spectare leguntur et nuptiæ. Illa ergo lex quæ promulgata est, id est, « Quacumque die ex interdicto ederis, morte morieris: » poenalis mors intelligitur, non corporalis; peccatis, non seminibus immi-

¹ Matth. xxii, 29. — ² In resp. Aug. cessaturam.